

Міністерство культури та стратегічних комунікацій України
Львівська національна музична академія імені М. В. Лисенка
Факультет музикознавства, композиції, вокалу та диригування
Кафедра композиції

СТЕПАНЕНКО Кирило Сергійович

**ІСТОРІЯ ВИНИКНЕННЯ АЛЬТОВОЇ БЛОКФЛЕЙТИ ТА АНАЛІЗ
ЇЇ РЕПЕРТУАРУ ВІД ЕПОХИ РЕНЕСАНСУ ДО БАРОКО**

Спеціальність 025 – Музичне мистецтво

Профілізація – Композиція

Бакалаврська робота

Науковий керівник:
доктор мистецтв,
старший викладач кафедри композиції
Романишин Михайло Ростиславович

Рецензент:
кандидат мистецтвознавства,
доцент кафедри композиції
Мануляк Остап Михайлович

Львів-2025

ЗМІСТ

Вступ.....	3
Розділ 1. Передумови виникнення та історія розвитку блокфлейт.....	7
Розділ 2. Аналіз репертуару для альтової блокфлейти епохи Ренесансу та Бароко.....	16
Висновки.....	25
Список використаних джерел.....	28

ВСТУП

Мій багаторічний виконавський досвід гри на сопранових, альтових та тенорових блокфлейтах, участь у численних перформансах, студійних записах та концертних проектах дозволили мені глибоко зануритися у природу цього інструменту та його виразові можливості. У процесі взаємодії з різними музичними жанрами та просторами я переконався, що блокфлейта — це не лише інструмент із багатою історією, а й потужний засіб художньої комунікації. Її звучання здатне однаково захоплювати як слухача, викликаючи емоційну реакцію та інтерес, так і самого виконавця, який через неї має змогу передати широкий спектр почуттів і сенсів. Цей інструмент поєднує в собі простоту форми та глибину змісту, а гра на ньому відкриває постійний простір для творчого пошуку, інтерпретації й самовираження.

Актуальність дослідження блокфлейт, як представників сімейства дерев'яних духових, та їхнього широкого репертуару епохи ренесансу та бароко, написаного здебільшого для альтової блокфлейти, складно переоцінити. Рекреація старовинних інструментів та прагнення до автентичного (історично інформованого виконавства) стає дедалі популярнішою практикою сьогодення. Також зростає поширення та загальний професійний рівень виконавства у сфері блокфлейти як у Європі, північній Америці, так і глобально. Блокфлейта широко використовувалася в середньовічній та епохи Ренесанс в Європі, з'являючись у придворній та народній музиці. До 15 століття вона була частиною інструментальних ансамблів, а до 16 століття такі композитори, як Сильвестро Ганассі та Марін Мерсенн, написали навчальні посібники з техніки гри. Блокфлейта потрапила до Північної Америки разом з ранніми європейськими поселенцями. Капітан Джон Сміт зазначив у 1612 році, що корінні американці у Вірджинії грали на

тростинному інструменті, подібному до блокфлейти. Цьому також сприяє доступність створення реплік інструментів, що належать до квартету блокфлейт, адже, у порівнянні із сучасними дерев'яними духовими, блокфлейти за своєю будовою не надто складні інструменти. Про це детальніше піде мова у першому розділі мого дослідження

Метою роботи є комплексне дослідження альтової блокфлейти в контексті історичного становлення та еволюції інструментів сімейства дерев'яних духових, а також аналіз репертуару епох Ренесансу й Бароко з огляду на виконавські можливості альтової блокфлейти та розвитку технік гри на ній.

Відповідно до мети сформульовано такі **завдання**:

- дослідити історію виникнення та розвитку альтової блокфлейти через призму обширного використання інструментів сімейства дерев'яних духових в епоху Ренесансу та Бароко;
- обрати знакові твори, написані для альтової блокфлейти для їхнього подальшого аналізу;
- проаналізувати та порівняти репертуар для альтової блокфлейти епохи Ренесансу та Бароко.

Об'єктом мого дослідження є альтова блокфлейта, історія її виникнення та розвитку як одного із найрозповсюдженіших інструментів сімейства дерев'яних духових в епоху Ренесансу та Бароко.

Предметом дослідження є репертуар альтової блокфлейти епохи Ренесансу та Бароко.

Теоретична база роботи здебільшого сформована на основі наукового дослідження Крістофера Велша “Six lectures on the Recorder” та цілому ряді інших наукових джерел та посилань.

У даній роботі мною були використані такі **методи дослідження**:

- історичний – для пошуку відповідних та достовірних матеріалів, які становлять основу мого дослідження;
- джерелознавчий – для розгляду наукової літератури з обраної мною тематики;
- емпіричний та емпірико-теоретичний, а саме аналітичний та порівняльний методи, – використані, зокрема, для аналізу обраних музичних творів та порівняння ролі альтової блокфлейти у кожному із них з точки зору розвитку техніки гри на цьому інструменті та композиції в цілому.

Теоретичне та практичне значення дослідження охоплює відразу декілька сфер, які полягають у

- систематизації знань про історію виникнення, еволюцію та місце альтової блокфлейти у контексті розвитку дерев’яних духових інструментів епохи Ренесансу та Бароко;
- розширенні наукового дискурсу щодо виконавських особливостей та репертуару блокфлейт, зокрема через аналіз творів, у яких альтова блокфлейта виконує провідну художню функцію;
- концентрації на виконавських практиках, історично інформованому підході до інтерпретації музики Ренесансу та Бароко з використанням автентичних або реконструйованих інструментів сімейства дерев’яних духових;

- формуванні наукової бази для подальших досліджень у галузі виконавства на старовинних інструментах, а також музичної педагогіки у сфері блокфлейт.

У результаті активної концертної діяльності та участі в перформансах мною було **апробовано** низку різноманітних технік гри на блокфлейтах, практичні результати яких висвітлено на початку другого розділу дослідження. **Наукову новизну** становить той факт, що на основі цього виконавського досвіду було здійснено аналіз низки творів епох Ренесансу та Бароко, в яких альтова блокфлейта відіграє ключову роль у формуванні тембрової палітри, фактури та художнього образу твору.

Структура дослідження. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг – 32 сторінки. Список використаних джерел налічує 44 позицій.

РОЗДІЛ 1. ПЕРЕДУМОВИ ВИНИКНЕННЯ ТА ІСТОРІЯ

РОЗВИТКУ БЛОКФЛЕЙТ

Особиста зацікавленість блокфлейтою та блокфлейтовим квітетом змусила мене зануритися у вивчення та дослідження у цій роботі їхнього історичного підґрунтя.

Мабуть першим інструментом, з яким довелося познайомитися була сопранова блокфлейта чорного кольору, яку я отримав від батька. Це був один із моїх перших музичних інструментів, які були у доступі. В першу чергу мене надзвичайно зацікавило м'яке, притаманне сучасній флейті, звучання, котре чимось нагадує орган. У свою чергу, орган також складається із труб та, по суті, виконує таку ж функцію. Отож, можна сказати, що я отримав звучання споріднене одночасно із флейтою та органом в одному інструменті. Доступність до такого інструмента відіграла для мене ключову роль.

Маючи також у своїй колекції по дві сопранові, альтові та тенорові блокфлейти я поринув у дослідження блокфлейтового квітету.

Рисунок 1. Гравюра із зображенням занять на блокфлейті.

Перш ніж продовжити, слід дослідити етимологію терміну “Блокфлейта”.

Назва “*Blockflöte*” походить з німецької і означає «флейта з блоком». Схожий термін зустрічається у французькій, італійській та англійській мовах, а саме:

- *flûte à bec* (із французької) — «флейта з мундштуком»;
- *flauto dolce* (із італійської) — «ніжна флейта»;
- *recorder* (від англійського слова “*to record*” — «записувати, розучувати»).[5]

Саме англійська назва “Recorder” є найрозповсюдженішою у літературі. Вона головним чином визначає інструмент, відокремлюючи його від флейти. Важливо зауважити, що обидва інструменти називались флейтою приблизно до 1695р. Також відомо що у Британії із 1673 року по 1720 рік термін флейта означав саме блокфлейту.[5]

В той час як, у слово “recorder” походить від латинського “*recordāre*” (пригадувати, запам’ятовувати, згадувати) – у перекладі із середньовічної французької (до 1349 року) – запам’ятовувати, вивчати напам’ять, повторювати, розповідати, декламувати та грати музику.

Окремий термін існує і для виконавців, які оволоділи цими інструментами. Recordermeister – це саме той, хто досконало володіє мистецтвом гри на блокфлейті, її різновидами та іноді навіть таємницями її виготовлення.

Блокфлейта це один із найдавніших музичних інструментів. Найдавніші її прототипи походять із неолітової доби. Давньогрецький інструмент Авлос можливо є одним із найяскравіших екземплярів подвійної блокфлейти, який привносить унікальну техніку гри на здвоєних трубках, що була вперше застосована у добу Ренесансу.

Декілька зразків вціліли із доби середньовіччя, а саме:

- Блокфлейта із Дордрехту, Нідерланди (1335р. - 1418р.);
- Блокфлейта із Готінгену, Німеччина (1246р. - 1322р.);
- Також частково збережена верхня частина блокфлейти із Еслінгену, Німеччина (14ст.);
- Березова Тарту блокфлейта 2-ї половини 14 ст. із Тарту, Естонія;
- Блокфлейта із Ельблонгу, Польща із фруктової деревини (15ст.).[5]

У більшості екземплярів сьомий отвір змінює звучання на півтона замість цілого тона.

Оскільки блокфлейта – це один із найважливіших інструментів доби Ренесансу, збереглося значно більше документації, репертуару, техніки виконання із 16 ст., а саме:

- Virdung (1511p.)
- Agricola (1529p.)
- Ganassi (1535p.)
- Cardano (1546p.)
- Jambe de Fer (1556p.)
- Praetorius (1619p.)

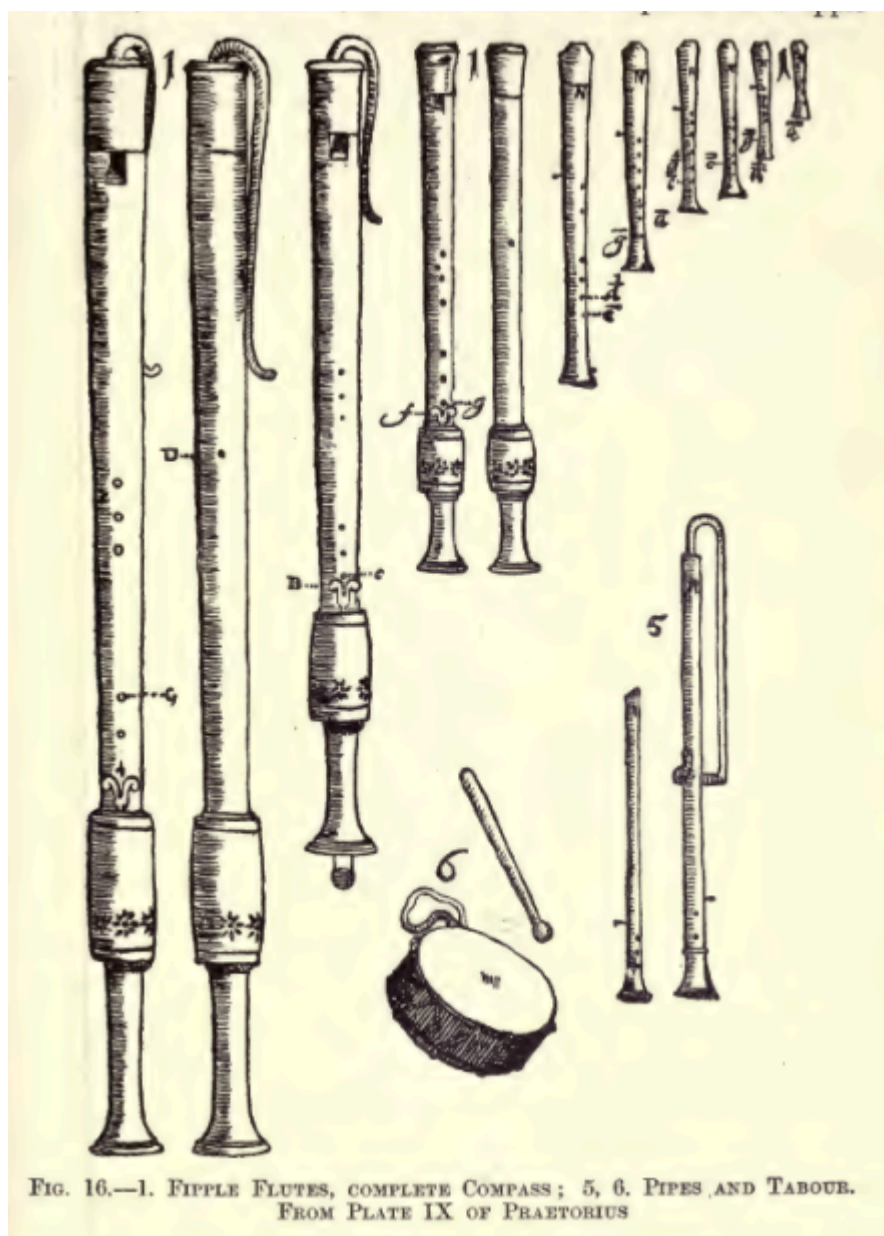

Рисунок 2. Блокфлейти ансамблю Преторіуса.

В даній ілюстрації можна побачити підбірку блокфлейт ансамблю Преторіуса, а саме:

- Малий флейтелет, квінта-деціма, (тобто на дві октави вище за корнет);
- Дискантна флейта, квартою нижче;
- Дискантна флейта, на квінту нижча за перший тип;
- Альтова флейта, на октаву нижче від першого типу;
- Флейта-тенор, на квінту нижча за четвертий тип;[2]

- Басетна флейта, на квінту нижча;
- Басова флейта, квінта нижча за шостий тип.
- Велика басова флейта, на октаву нижча від шостого типу.[2]

Сопраніно блокфлейта у Соль-мажор, найімовірніше, є інструментом, який Клаудіо Монтеверді використовує в «Орфеї» (1607р.), під назвою *flautino alla vigesima seconda* (маленька флейта третьої октави).

Пізніше також буде більше детальний опис діапазону різновидів блокфлейтового ансамблю.

Преторіус був першим автором, який пояснив, що блокфлейти можуть збити слухача з пантелику та змусити його повірити, що вони звучать на октаву нижче висоти, феномен, який нещодавно було пояснено відсутністю високих гармонік у блокфлейті. Він також показує різні «Регістри» можливого консорту, 2' (дискант, альт і тенор), 4' (альт, тенор і басет) і 8' (тенор, басет і бас). Крім того, він запропонував зробити витвір між дзьобом і першим отвором для пальця, щоб створити своєрідний ковзанок для налаштування, щоб підвищувати або знижувати його звуковисотність (подібно до барокової практики регулювання висоти блокфлейти, «витягуючи» верхній шарнір блокфлейти).[2]

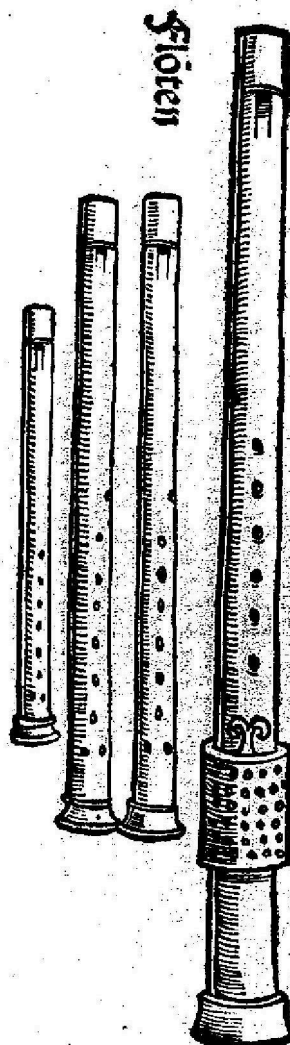

Рисунок 3. Зразок Virdung ансамблю.

В даній ілюстрації ми бачимо зразок Virdung блокфлейт. Зокрема особливостями басового інструмента є присутність циліндричної частина із багатьма маленькими отворами.

Вірдунг зображує разом чотири блокфлейти: бас-контру, бас або басет у F3 з клапаном у формі якоря та перфорованим джерельцем, два тенори в C4 та дискант (альт) у G4. За словами Вірдунга, конфігурації F–C–C–G або F–C–G–G слід використовувати для чотирьох голосної музики, залежно від діапазону басової партії.[5]

Після перерви в сімнадцять або вісімнадцять років за творчістю Вірдунга слідувала “Musica Instrumentalis” Мартіна Агріколи. В перше видання цієї книги (1528), інструменти для флейти квартет, дискант, альт, тенор і басова флейта, а також як Ruspfeif і Genssen horn, зображені на гравюрах, але мало відрізняються від Вірдунгу;

Рисунок 4. Agricola квартет (там де тенор помилково підписаний як Altus).

Musica instrumentalis Deudsch Мартіна Агріколи («Німецька інструментальна музика, в якій розповідається про те, як навчитися грати на всіх видах інструментів»), написана римованими німецькими віршами (нібито для кращого розуміння та запам'ятовування її змісту), містить подібний опис і копіює більшість гравюр на дереві безпосередньо з Getutscht. Агрікола також називає тенор «altus», помилково зображуючи його трохи меншим за тенор на ксилографії (вгорі, посередині праворуч) [5]

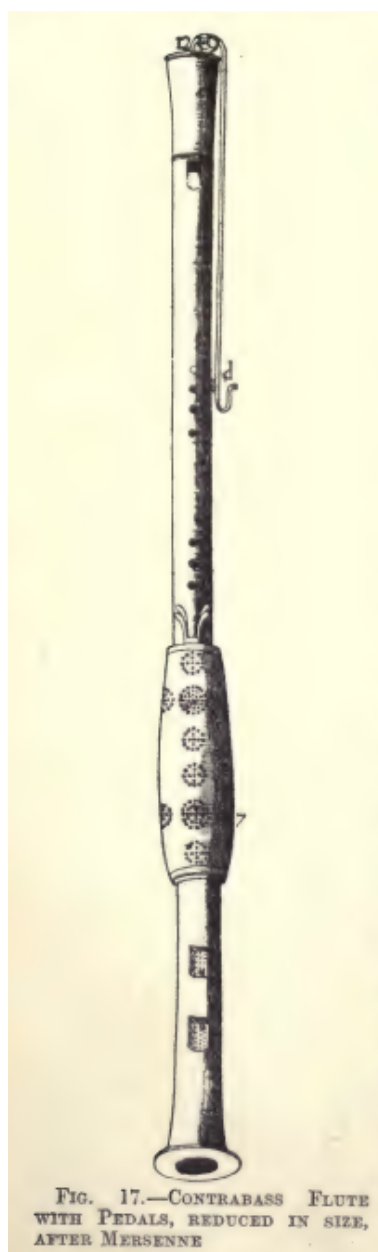

Рисунок 5. Mersenne контрабас блокфлейта.

Контрабасом великого ансамблю, про який Мерсенн повідомляє був надісланий з Англії одному із королів Франції. Більше інформації Мерсенн не надає з цього приводу, але припущення, звичайно, вказували б на Генріха VIII, як відправник, а Людовік XII, який одружився на сестрі цього монарха, принцесі Мері, як одержувач.

Інструмент мав одинадцять замість восьми отворів, так що три ноти можуть грати поза діапазоном [2]

Один із трьох Додаткових отворів були закриті додаванням другого до звичайного ключа контрабас флейти. Дві інші за допомогою дивного способу педалей або важелів, на які діють ноги. Оскільки виконавець сидів за флейтою педалі, ймовірно, були або з боків або ззаду інструменту, а не так, як показано на малюнку, попереду. [2]

Вже у 20 ст. з'являються Paetzold басові (та контрабасові) блокфлейти. За новоствореними дизайнами та патентом у 1953 р., Джоакім Петзольд та його племінник Герберт Петзольд, котрий допрацював ці дизайну у 1975 р., зробили цей медіум басових Блокфлейт значно доступніше для середнього загалу. Зазвичай ці інструменти виготовлялись із дорогих матеріалів, у цьому випадку вони виготовляються із значно дешевшого дерева, і коштують також, значно менше.

У 2012 р. права на продукцію квадратних Петзольд блокфлейт перейшли до Джоакім Куната, й перейменувались відповідно. [9]

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ РЕПЕРТУАРУ ДЛЯ АЛЬТОВОЇ БЛОКФЛЕЙТИ

ЕПОХИ РЕНЕСАНСУ ТА БАРОКО

Щоб якомога детальніше проаналізувати тогочасний репертуар, слід звернути увагу можливості інструментів, а саме на техніки гри.

Стосовно техніки гри на блокфлейтах, існує безліч різноманітних ефектів, котрі можливо досягнути у грі на блоклейті (та інколи декількох одночасно).

Першою із обраних мною технік є вібрато та його різновиди, до яких належить:

- дихальне;
- пальцеве;
- язичкове;
- свисткове;
- шейкове (трясіння);
- губне;
- горлове. [4]

Вібрато - це музичний ефект, що полягає у регулярній, пульсуючій зміні висоти тону. Він використовується для додання виразності вокальній та інструментальній музиці. Вібрато зазвичай характеризується двома факторами: величиною зміни висоти тону («ступінь вібрато») та швидкістю, з якою змінюється висота тону («темпо вібрато»).

Також важливим є позиціонування пальців. Повністю закривайте отвори подушечками пальців, щоб уникнути витоку повітря.

Техніка глісандо.

Глісандо - це коливання з однієї висоти звуку на іншу. Це італійований музичний термін, що походить від французького glisser, що означає «коливання». У деяких контекстах він еквівалентний портаменто, що є безперервним, плавним коливанням між нотами.

Різновиди артикуляції.

Динаміка та експресія: Регулюйте тиск дихання та артикуляцію, щоб музично формувати фрази.

Техніка фруллато (або “Flutter tongue” ефект)

Виступи язика: Артикулюйте ноти, злегка торкаючись піднебіння язиком, використовуючи склади, такі як «ту» або «ду».

Техніка мультифонік

Відтворення або звуковидобування декількох нот замість однієї.

Техніка паралельного співу та звуки повітря.

Паралельне наспівування й подихи

Глайди (низхідні та висхідні)

Могутня техніка, заздалегідь створюється за допомогою пальців та закривання отворів й паралельного контролю сили подиху

Техніка передування (викривлення - дісторшн ефект)

Контроль дихання: Використовуйте повільне, тепле повітря для створення чистого тону. Занадто сильне дмухання може спричинити скрип.

Розширені техніки, можливі на блокфлейті, включають мультифоніку, що досягається або спеціальною аплікатурою, або одночасним гудінням та грою, мікротони, розширений діапазон, тони флажолетів, ляпас-мунджурії, спутато, флаттер-мунджурії, глісанді, гру в стилі Шакахучі шляхом передування крізь мундштук, гру лише на головному інструменті, як у свистку Сванее, або затіненням вітрового каналу, гру без головного інструменту в стилі корнетто, використання одного з отворів для гри на блокфлейті як на флейті, клацання по інструменту металевим кільцем та одночасну гру на двох блокфлейтах. Ліпше за все всі ці техніки присутні у композиції Лучіано Беріо, Гесті (напрямку Авангард). [9]

За часів епохи Бароко, репертуар для сольної альтової блокфлейти досягнув найвищої побуту як в основному репертуарі, так і в загальному репертуарі. Твори для сопранової та альтової блокфлейти народжувались у Антоніо Вівальді, Йоганн Себастьян Баха, Георг Філіп Телеману, Доменіко Скарлатті, та особливо у Георг Фрідх Генделя.

У середньо загальному репертуарі для альтової блокфлейти неможливо не загубитись відразу, адже стільки творів приходять на думку, але спробуємо: отже всевідомий Бранденбурзький концерт 4:

Бранденбурзький концерт № 4 соль мажор, BWV 1049 Йоганна Себастьяна Баха – це жвавий та складний твір, що демонструє взаємодію сольної скрипки та двох блокфлейт. Концерт складається з трьох частин:

Allegro – яскравий та енергійний початок.

Andante – повільніша, виразна середня частина.

Presto – швидкий та сліпучий фінал.

Повний твір можна прослухати за посиланням тут:

19 <https://youtu.be/G6hQvvhqfJo?si=V6v6SgvikdFUjBbS>

І також, необхідно згадати про Бранденбурзький концерт 2:

Бранденбурзький концерт № 2 фа мажор, BWV 1047 Йоганна Себастьяна Баха – один із найвідоміших із шести Бранденбурзьких концертів. Він містить блискуче поєднання сольних інструментів – труби, блокфлейти, гобоя та скрипки – створюючи жваву та динамічну взаємодію.

Концерт складається з трьох частин:

- Алегро – яскравий та енергійний початок із сліпучими пасажами труби.
- Анданте – більш лірична та виразна середня частина.
- Алегро ассаї – швидкий та захопливий фінал.

У цьому феноменальному концерті солюючи інструменти є: труба, блокфлейта, гобой та скрипка

20 <https://youtu.be/3HSRIDtwsfM?si=ngz4YatrGzu-fU68>

Антоніо Вівальді писав для сопраніно та сопрано блокфлейт, котрі значно рідкіше зустрічаються за альтову блокфлейту. Його найвідомішим концертом є Концерт для сопраніно блокфлейти До Мажор RV 440

Концерт для блокфлейти до мажор, RV 443 Антоніо Вівальді – це чудовий та віртуозний твір, спочатку написаний для флаутіно (невеликої блокфлейти). Він складається з трьох частин:

Allegro – Жвавий та енергійний початок.

Largo – Чудово виразна та лірична середня частина.

Allegro molto – Сліпучий та швидкий фінал.

24 <https://youtu.be/hggISFswKcw?si=IJRWwujLXsa9J6xG>

Пташиний спів тісно асоціюється із цим звучанням сопраніно блокфлейти.

Здебільша, Георг Філіп Телеманн написав більшість композицій для сольної альтової блокфлейти за інших композиторів. Наприклад, у коцерті мі мінор для альтової блокфлейти та флейти траверсо, перфоманс починається з сольної альтової блокфлейти поза сценою. Таким чином звучить Фантазія, і продовжується Лярго де весь оркестр звучить разом.:

26 https://youtu.be/2D-y2kJU0lg?si=mplwniTB_GO7h8Qc

https://youtu.be/8sT2udseSWQ?si=wyyUDeuZierG_fz0

Концерт для траверсо та блокфлейти мі мінор, TWV 52:e1 Георга Філіпа Телемана також підкреслює тональні співвідношення та контраст між флейтою та блокфлейтою.

- Концерт складається з чотирьох частин:
- Фантазія – Вільний та виразний вступ.
- Ларго – Чудово лірична та медитативна частина.
- Алєгро – Жвавий та енергійний уривок, що демонструє віртуозну взаємодію.
- Престо – Сліпучий та швидкий фінал.

Отже, коли ми говоримо про концерти для сольної альтової блокфлейти, У Георга Філіп Телеманна їх знаходиться якнайбільше, що підкреслює версатильність та універсальність його підходу до інструментальної творчості.

Увертюра-сюїта ля мінор, TWV 55:a2 Георга Філіпа Телемана – це чудовий бароковий твір, у якому поряд зі струнними та басо континуо підкреслюється звучання блокфлейти. Він складається з семи частин, що поєднують французький та італійський стилі:

- Увертюра – величний та величний вступ.
- «Задоволення» – жвавий та елегантний танець.
- «Італійські пори» – лірична та експресивна частина.
- «Менует I та II» – витончена пара менуетів.
- «Режуісанс» – радісна та енергійна частина.
- «Пассеп'є» I та II – чарівний та ритмічний танець.
- «Полонез» – величне та благородне завершення.

Концерт-увертюра для альтової блокфлейти та струнного квартету Ля мінор ідеально поєднує солюючу блокфлейту із струнним квартетом та клавесином.

Алессандро Скарлатті написав деякі із найвідоміших концертів для сольної альтової блокфлейти. Концерт у Ля мінор (як і попередньому прикладі) демонструє звучання представника неаполітанської школи у звичній сфері блокфлейтовго музикування:

30 https://youtu.be/_pVmzKuWi-k?si=FFbqszhzqsWlu8BK

Концерт для блокфлейти ля мінор Алессандро Скарлатті – це прекрасний бароковий твір, що демонструє виразні можливості блокфлейти. Він складається з п'яти частин:

- АLEGRO – жвавий та енергійний початок.
- ЛАРГО – повільна та лірична частина.
- ФУГА – контрапунктична та складна частина.
- ЛАРГО е фортепіано – медитативний та експресивний пасаж.
- АLEGRO – яскравий та енергійний фінал.

Сонати для Блокфлейти

Георг Фрідріх Гендель (1685р. - 1759р.) зробив вагомий внесок у репертуар для альтової блокфлейти завдяки низці сонат. Підбірка під

назвою “Handel The Chamber Music Vol. VI - The Recorder Sonatas”, випущених на лейблі CRD, є одним із найяскравіших демонстрацій можливостей музикування на цьому інструменті.

Соната для блокфлейти ля мінор, HWV 362, Георга Фрідріха Генделя – це прекрасний бароковий твір, написаний приблизно в 1712 році. Він складається з чотирьох частин, що поєднують виразні мелодії з віртуозними пасажами:

- Ларгетто – ліричний та медитативний початок.
- Алєгро – жвава та енергійна частина.
- Адажіо – повільніша, виразна частина.
- Алєгро – яскравий та енергійний фінал.

Соната у Ля мінор є одною із показових сонат для блокфлейти:

31 https://youtu.be/GwI_nhcRVKU?si=NkRA3_8o-GpHl8lJ

Насамперед, коли ми беремо до уваги сонати для альтової блокфлейтові, першим на думку приходить Франческо Марія Верачіні (1690р. - 1768р.)

У Франческо Верачіні Ми знаходимо 12 сонат для блокфлейти (або скрипки) із бассо контінуо. Будучи скрипалем, Франческо Верачіні присвятив комплект цих сонат Принцу Фрідріху Августу (проте вони не були опубліковані за життя композитора)

«Соната Академіче», Op.2, No.8 Франческо Марії Верачіні — це захоплива барокова блокфлейтова соната, написана в мі мінор. Вона складається з трьох частин:

- Allegro – жвавий та енергійний початок.
- Ritornello: Largo, e staccato - Cantabile - Ritornello – дійсно виразна та лірична частина

- Giga: Allegro – жвавий та танцювальний фінал.

Соната для флейти соль мажор Франческо Марії Верачіні — прекрасний зразок барокової музики, що демонструє виразні мелодії та складні орнаменти.

Все ж таки, справжнім лідером у сфері сонат для блокфлейти був саме Жон-Баптіст Люллет (із Ганту) (1688р. - 1720р.). У нього також був старший кузен із таким самим іменем із Лондону (також композитор). У Жон-Баптіст Люллета (із Ганту) налічується 48 сонат для блокфлейти і басса континуо, також тріо сонати, та подвійні сонати для 2х блокфлейт без акомпанементу.

Соната для альтової блокфлейти ля мінор, ор. 1-1 Жана-Батиста Лоейє де Ганта – чудовий бароковий твір, сповнений елегантного фразування та виразних орнаментів.

Джузеппе Самартіні

Видатний композитор, хто писав для сопрано блокфлейти, як і Вівальді. Концерт для сопрано блокфлейти та струнного оркестру Фа мажор назавжди увійшов у репертуар. Джузеппе Самартіні написав 24 сонати для альту блокфлейти та басса континуо.

36 <https://youtu.be/brbHM7GkM00?si=-MtZBsL5RqM1vow3>

Концерт для блокфлейти та струнних фа мажор Джузеппе Самартіні – це чудовий бароковий твір, що демонструє виразні та віртуозні можливості блокфлейти. Він складається з трьох частин:

- Allegro – Жвавий та енергійний початок.
- Siciliano – Прекрасна лірична та медитативна частина.
- Allegro assai – Сліпучий та швидкий фінал.

Франческо Манчіні

Як один із найвідоміших неаполітанських представників, він чергувався із Алессандро Скарлатті у неаполітанському корті. Насамперед відомий як оперний композитор, проте у сьогоденні найбільше відомий як композитор блокфлейтових сонат.

Повні зібрання сонат для блокфлейти Франческо Манчіні демонструють його експресивний та ліричний стиль, поєднуючи складне фразування з багатими гармонійними текстурами.

Концерт Буамортъе Op. 15, № III: III. Allegro – чудовий приклад його елегантного та жвавого стилю.

«Музична Алфаветка», Op. 30 Йоганна Крістіана Шикхардта, - це захоплива колекція з 24 сонат, кожна з яких написана в різній тональності, що демонструють багаті гармонічні можливості епохи бароко. [7]

Концерт Грауна для блокфлейти та скрипки до мажор – це захопливе поєднання барокової елегантності та виразної взаємодії сольних інструментів.

«Інтерлюдія для блокфлейт» Боцца — це захопливий твір, що поєднує виразне фразування з його характерним ліричним стилем. Він містить пасажі як для сопрано, так і для альтових блокфлейт, створюючи насичений тональний контраст.

ВИСНОВКИ

У ході проведеного дослідження було комплексно розглянуто альтову блокфлейту як один із ключових представників сімейства дерев'яних духових інструментів епох Ренесансу та Бароко. Спираючись на багаторічний виконавський досвід, участь у перформансах та студійних записах, мені вдалося не лише осмислити глибину виразових можливостей інструмента, але й виявити його унікальну здатність до художньої комунікації.

У першому розділі роботи розкрито історичний шлях становлення альтової блокфлейти, зокрема її роль у європейських музичних практиках XV–XVII століть, включно з впливом на інструментальне ансамблеве виконавство.

У другому розділі було здійснено аналітичний огляд низки знакових творів Ренесансу та Бароко, які засвідчують провідне місце альтової блокфлейти у формуванні тембрової палітри та стилістики доби.

Застосування історично інформованого підходу до інтерпретації репертуару дозволило глибше зрозуміти як виконавські вимоги до інструменту, так і еволюцію технік гри на ньому. У процесі практичного виконавського аналізу було апробовано й узагальнено різноманітні

сучасні та історичні прийоми гри, що можуть бути використані в подальшій педагогічній і концертній практиці.

Наукова новизна роботи полягає у поєднанні емпіричного виконавського досвіду з теоретичним аналізом, що дозволило запропонувати комплексне бачення ролі альтової блокфлейти в контексті музичної культури Ренесансу та Бароко.

Практичне значення дослідження полягає в узагальненні виконавських практик, актуалізації старовинного репертуару для сучасних виконавців, а також створенні підґрунтя для подальших наукових і педагогічних розвідок у сфері автентичного інструментального виконавства.

Слід також наголосити на безперервному розвитку блокфлейтового виконавства впродовж століть. Адже мистецтво гри на блокфлейті продовжувало розвиватися та поширюватися як у XX, так і в XXI столітті.

Окремої уваги заслуговує звучання блокфлейт в ансамблевому виконавстві, зокрема при поєднанні двох або більше інструментів у творах, таких як *Бранденбурзькі концерти* Йоганна Себастьяна Баха чи композиції Жозефа Буамортєс. Приклад ансамблю *The Royal Wind Music*, до складу якого входить до двадцяти виконавців, яскраво демонструє, як

поєднання різних типів блокфлейт може створити темброве наповнення, близьке до звучання органа — іноді навіть із ще більшою гармонійністю.

Завдяки сольному виконанню, грі з акомпанементом, у квартетах та великих ансамблях, цей напрям, на мою думку, є надзвичайно виразним і перспективним.

Епоху Бароко можна справедливо вважати піковим періодом у розвитку репертуару для альтової блокфлейти. Саме в цей час інструмент набув найбільшої популярності, і практично кожен композитор камерної інструментальної музики звертався до нього у своїй творчості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Dr. William M. Weiss. MEL BAY'S BASIC RECORDER METHOD MEL BAY PUBLICATIONS, PACIFIC, MISSOURI, 1981, 56P.

2. CRISTOPHER WELCH. SIX LECTURES ON THE RECORDER,, OXFORD UNIVERSITY PRESS, LONDON, NEW YORK, TORONTO AND MELBOURNE, 1911, 488P.

3. A ROUND HISTORY OF BASS RECORDERS; Recorder Homepage; URL: <https://recorderhomepage.net/a-round-history-of-square-recorders/>

4. JORGE ISAAC: BLOCKFLUTE (RECORDER) Demonstration, Youtube; URL: <https://www.youtube.com/watch?v=Uh67UoIIfwE&list=LL&index=12&t=941s>

5. Recorder, Wikipedia; URL: [https://en.wikipedia.org/wiki/Recorder_\(musical_instrument\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Recorder_(musical_instrument))

6. Блокфлейта, Вікіпедія; URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Блокфлейта>

7. Johann Christian Schickhardt, Wikipedia; URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Johann_Christian_Schickhardt

8. The Recorder: A Research and Information Guide 2003, Yamaha URL: https://www.yamaha.com/en/musical_instrument_guide/recorder/structure/structure002.html

9. Бібліографія, Recorder Homepage

URL: <https://recorderhomepage.net/interpretation/>

10. “Virdung” Recorders, Adrian Brown

URL: <https://adrianbrown.org/renaissance-recorders/>

11. Recorder Quartet, Youtube, Brilliant Classics

URL: <https://www.youtube.com/watch?v=2C5bjAxqinM>

12. Valentini: Recorder Sonatas Op 5, La Villeggiature, Youtube, Brilliant Classics

URL: <https://www.youtube.com/watch?v=gaykB1nj68Q>

13. Andreas Böhlen | baroque recorders, Aline Zylberajch | harpsichord "French Baroque Music", Youtube

URL: <https://youtu.be/RxBs-FuI854?si=vvPrdEw3X8YMVDTK>

14. Marcello, Vivaldi & Bellinzani: Recorder Music, Youtube, Brilliant Classics

URL: https://youtu.be/oqi9WRFKM5s?si=moAymoGMMvAJ9Y_Y

15. Paolo Benedetto Bellinzani : La Folia, Youtube

URL: https://youtu.be/y_ZyDNuvNNs?si=QGLQye5DtaiiJLUW

16. SUBCONTRABASS in Bb, Youtube, Team Recorder

URL: https://youtu.be/U3CsmeKU2vE?si=cP7klYh_sYQkgzEC

17. Recorder Quartet, Youtube

URL: <https://www.youtube.com/watch?v=2C5bjAxqinM>

18. Recorder Quintet, Youtube

URL: https://youtu.be/gx4SPI0h_AY?si=4tyLLwy3cU06nqlV

19. J.S. Bach - Brandenburg concerto 4, Youtube

URL: <https://youtu.be/G6hQvvhqfJo?si=V6v6SgvikdFUjBbS>

20. J.S. Bach - Brandenburg concerto 2, Youtube

URL: <https://youtu.be/3HSRIDtwsfM?si=ngz4YatrGzu-fU68>

21. Bach: Concertos for Recorder, Vol. 2, Youtube

URL: <https://youtu.be/N6hbRtUN6ws?si=7L-55XLfddqjwBEQ>

22. The Recorder in Bach's Music, Youtube

URL: <https://youtu.be/Ra29AHsZQSQ?si=UdS6cejsYeaYwB3J>

23. “Little” Fugue in g minor for Low Recorder Quartet, Youtube

URL: <https://youtu.be/-Iu1pA4sDbc?si=oU62vJrW0ENAO5T3>

24. Vivaldi - Recorder Concerto RV 443, Youtube

URL: <https://youtu.be/hggISFswKcw?si=IJRWwujLXsa9J6xG>

25. Vivaldi - 4 Seasons, Youtube

URL: <https://youtu.be/e2cxVYO7oRE?si=xECIUecg876pkD74>

26. Telemann - Concerto for Traverso and Recorder in E minor,
Youtube. URL: <https://youtu.be/2D-y2kJU0lg?si=muvJk3oEuskRmx33>

27. Telemann - Concerto for Flute, Recorder and strings in e minor,
Youtube. URL: https://youtu.be/8sT2udseSWQ?si=wyyUDeuZierG_fz0

28. Telemann - Presto from Concerto for recorder and traverso,
Youtube. URL: <https://youtu.be/RyClTFd8xys?si=ozn-ysk0MJanziy>

29. Telemann - The Recorder Sonatas, Youtube
URL: <https://youtu.be/bcI8KV4ftCk?si=kTNUuehC2fWrHmiv>

30. Telemann - Ouverture-Suite for Recorder and Strings in A minor,
Youtube. URL: <https://youtu.be/dnbeueUsQpY?si=Z3MdMn-BSI19gVLW>

31. Alessandro Scarlatti - Concerto for recorder in A minor, Youtube
URL: https://youtu.be/_pVmzKuWi-k?si=GCzpxsW6aJn2u5vm

32. Georg Friedrich Handel - Recorder sonata in A minor, Youtube
URL: https://youtu.be/GwI_nhcRVKU?si=bVKbrSROdpWi8zut

33. Francesco Veracini - Sonata accademiche, Youtube
URL: <https://youtu.be/mjvFRWjtZUo?si=BJuUJ33GHgwBO0k4>

34. Francesco Veracini - Flute sonata in G (Frans Bruggen), Youtube
URL: <https://www.youtube.com/watch?v=wHhUYY1i7ys>

35. Jean Baptiste Loeillet "de Gant" - Recorder Sonatas, Youtube
URL: https://youtu.be/tk0Ct_b72rI?si=its3fnvq6gMR8kEF

36. Jean Baptiste Loeillet "de Gant" - Alto Recorder Sonata in A minor,
Youtube. URL: <https://youtu.be/TIK-Bruq1tc?si=z5iKd7D7T45Xsl70>

37. Giuseppe Sammartini - Concerto for recorder & strings in F-Major, Youtube.

URL: <https://youtu.be/brbHM7GkM00?si=Zt6tXjESzytl4xPI>

38. Francesco Mancini - Complete Recorder Sonatas, Youtube

URL: <https://youtu.be/hW6AHu8uevc?si=BC1xaUpUZdF8kuVW>

39. Joseph Bodin de Boismortier - Concerto Op. 15, no. III: III. Allegro, Youtube

URL: <https://youtu.be/fG4kINC6MJA?si=STCoZVLWXX2EGFxi>

40. Johann Christian Schickhardt - L'Alphabeth de la musique - 24 sonatas for flute or violin or alto recorder and basso continuo, Youtube

URL: <https://youtu.be/V4XtmFYePvA?si=4PN1yzYVL5qTso6w>

41. Johann Christian Schickhardt: Concerto in G minor for Recorder, 2 Oboes, Strings and B.c, Youtube

URL: <https://youtu.be/ZX6JTUzaF5A?si=7ei0gceJWotOxw9X>

42. Vivaldi, Bach, Telemann, Boismortier, Scarlatti. Baroque Recorder Concertos, Youtube.

URL: https://youtu.be/aulztgL9Aaw?si=_yIXpZwTKa-W_u6p

43. J.G.Graun - Recorder & Violin Concerto, Youtube

URL: <https://youtu.be/VtCNYSPg-e4?si=cKloaF9IcGHZI7Ga>

44. Eugène Bozza "Interlude" for recorders, Youtube

URL: <https://youtu.be/qTl7rwsRC0Q?si=zMKTGtzxy3kd37DJ>